

Handläggare
Didara Muradova
Telefon: 08-508 25 259
Karin Nordmark
Telefon: 08-508 25 281

Till
Socialnämnden
2021-05-25

Förutsättningar för att införa en arbetsmetod för att särskilt stödja skolgången för barn och unga som bor på institution med inspiration från den framgångsrika Skolfam-modellen

Redovisning av budgetuppdrag

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner redogörelsen över förutsättningarna för att införa en arbetsmetod för att särskilt stödja skolgången för barn och unga som bor på institution.
2. Socialnämnden uppdrar åt socialförvaltningen att i samråd med utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna, utreda förutsättningarna för att få medel från sociala investeringsfonden för att pröva en arbetsmetod för att särskilt stödja skolgången för barn och unga på institution under och efter avslutad placering.
3. Socialnämnden överlämnar ärendet till stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden för kännedom.

Fredrik Jurdell
socialdirektör

Veronica Wolgast Carstorp
avdelningschef

Sammanfattning

Socialnämnden fick i Stockholms stads budget 2020 uppdraget att i samarbete med utbildningsnämnden utreda förutsättningarna för att införa en arbetsmetod för att särskilt stödja skolgången för barn och ungdomar som bor på institution med inspiration från den framgångsrika Skolfam-modellen¹. I detta tjänsteutlåtande beskrivs de utredningskontakter som tagits samt den information och de förslag som framkommit för att särskilt stödja skolgången för barn

¹ Skolfam är en arbetsmodell som syftar till att höja familjehemsplacerade barns skolresultat.

och unga som placeras på en institution enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL, eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU.

Utredningen har påvisat att det finns behov av att stärka och utveckla stödet i skolgången för barn och unga som är placerade på institution samt efter avslutad placering. Som det ser ut i dag är det enbart barn i familjehem som ingår i Skolfam-modellen. Stödet bygger på den psykologiska och pedagogiska kartläggningen som görs på samtliga barn initialt. Det är standardiserade psykolog- och pedagogtester utifrån barnets ålder som används samt intervjuer med barnen. Dessa tester görs utifrån Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL, och Skollagen (2010:800), SkoL. Samarbetet med samtliga inblandade bygger på samtycke från vårdnadshavare och barnet. I början av januari 2021 framkom ny kunskap från Stiftelsen Allmänna barnhuset, om att modellen även kan omfatta unga på institution.

Socialtjänstens verktyg för att skapa bra och tydliga uppdrag till de institutioner där unga placeras, är vårdplanen. I det gällande ramavtalets kravspecifikation för hem för vård eller boende (HVB) och stödboenden lyfts vikten av skolgång och stöd i skolarbetet. Socialtjänstens vårdplaner och de genomförandeplaner HVB/stödboenden upprättar i samband med en placering ska alltid innehålla tydliga och konkreta mål och delmål kring skolgången. Målen i dessa planer ska vara mätbara och omfatta skolresultat så som skolbetyg och skolnärvaro. Inför att ett en ung person ska återvända hem efter en placering ska socialtjänsten använda Barns behov i centrum², BBIC:s stödmaterial *På väg* och särskilt uppmärksamma behovet av eftervård och erbjuda insatser som kan verka för att stabilisera skolgången samt leda till goda skolresultat.

För att säkerställa att de arbetssätt och metoder som redan finns för att stödja skolgången alltid omsätts i praktiken ser förvaltningen ett behov av information och utbildning till de chefer och medarbetare i staden som arbetar med placeringar av barn och unga. Socialförvaltningen avser att erbjuda sådan information och utbildning i samverkan med utbildningsförvaltningen. Socialförvaltningen kommer tillsammans med utbildningsförvaltningen att fortsätta arbetet med Skolfam samt att

² BBIC beskriver ett arbetssätt för socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Det innehåller en struktur för handläggning, genomförande och uppföljning av myndighetsutövningen. BBIC är anpassat efter socialtjänstens regelverk.

implementera och följa upp SAMS³ i samtliga stadsdelsförvaltningar. Vidare kommer förvaltningen via berörda chefsnätverk att följa arbetet vad gäller socialtjänstens krav på att HVB-hem och stödboenden arbetar i enlighet med tydliga mål rörande skolgång och skolresultat i vårdplaner och genomförandeplaner. För att möjliggöra en utvecklig av stadens arbete för unga som är eller precis har varit placerade på en institution och möta deras behov av stöd i skolgången, avser socialförvaltningen att i samråd med utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna, utreda förutsättningarna för att få medel från sociala investeringsfonden för att införa en arbetsmetod för att särskilt stödja skolgången för barn och unga på institution under och efter avslutad placering.

Socialförvaltningen föreslår att nämnden godkänner redovisningen.

Bakgrund

Socialnämnden fick i Stockholm stads budget 2020 uppdraget att i samarbete med utbildningsnämnden utreda förutsättningarna för att införa en arbetsmetod för att särskilt stödja skolgången för barn och ungdomar som bor på institution med inspiration från den framgångsrika Skolfam-modellen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 19 maj. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 20 maj.

Ärendet

Som grund för uppdraget ligger kommunfullmäktiges mål *Barn och unga växer upp under trygga förhållanden*.⁴ Syftet med uppdraget är att utreda förutsättningarna för att införa en arbetsmetod för att särskilt stödja skolgången för barn och ungdomar som bor på institution med inspiration från den framgångsrika Skolfam-modellen.

De institutioner som omfattas av uppdraget är stödboenden, HVB inklusive skyddade boenden för unga som utsätts för hedersrelaterat våld eller förtryck, samt de särskilda ungdomshemmen inom Statens institutionsstyrelse, SiS, (så kallade §-12 hem). Uppdraget omfattar inte barn eller unga i bostad med särskild service enligt

³ Obruten skolgång för placerade barn – ett stöd som ska underlätta samverkan mellan socialtjänst och skola i syfte att säkerställa en obruten skolgång för placerade barn och unga när placeringen medför skolbyte.

⁴ Stockholms stad (2020) Budget 2020 – möjligheternas Stockholm

lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och omfattar inte heller medföljande barn till våldsutsatta vårdnadshavare i skyddade boenden.

Bilaga 1 innehåller en kort redogörelse av de institutioner som omfattas av uppdraget.

Genomförande

Socialförvaltningen har genomfört arbetet i samverkan med utbildningsförvaltningen samt med stadsdelsförvaltningarna via stadens chefsnätverk för enhetschefer och biträdande enhetschefer inom utredning barn och unga.

Under arbetet med aktuellt uppdrag har stadens befintliga metoder/arbetsätt för att stödja skolgången för placerade barn och unga undersökts. Inspiration och kunskap har hämtats från modellerna Skolfam⁵, SAMS⁶ och SiSam.⁷ Via en enkät till socialförvaltningens HVB och stödboenden för barn och unga har information om skolgången samlats in för de barn och unga som under mätperioden var placerade vid dessa boenden.

För att samla erfarenheter gällande skolgången för unga som vårdas på SiS särskilda ungdomshem har möten genomförts med SiS skolverksamhet.

Inom ramen för uppdraget har kontakt tagits med Norrköpings kommun som har inrättat en särskild arbetsgrupp, Team Nystart, som bland annat samordnar arbetet med skolgången för barn och unga som är placerade vid HVB.

Vidare har kontakt tagits med Rikard Tordön, doktorand vid Linköpings Universitet, som har disputerat om Skolfam.⁸ Utbildningsförvaltningen har inom ramen för uppdraget varit i kontakt med några av stadens grund- och gymnasieskolor som har erfarenhet av barn och unga som är placerade på institution. Syftet var att få in synpunkter från skolans ledning och personal om hur de uppfattar att stödet kring skolgången för placerade barn och unga

⁵ Skolfam - Skolsatsning i familjehemsvården som syftar till att stärka familjehemsplacerade barns skolresultat

⁶ SAMS - Samverkan för en obruten skolgång för placerade barn och unga

⁷ SiSam - Samverkan för obruten skolgång för SiS-placeringar

⁸ Doktorsavhandling "Health, Experienced Support and School Performance among Children in Out-of-home care", Rikard Tordön, Linköpings universitet, 2020

fungerar idag samt deras tankar kring att införa en arbetsmetod för att stödja skolgången för placerade barn och unga.

En workshop har genomförts med ett antal berörda chefer och medarbetare samt rektorer inom socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen. Syftet var att få in synpunkter och möjlighet att föra samtal och diskussioner kring hur socialtjänsten, skolan och ansvariga för ett HVB eller stödboende kan stödja skolgången på bästa sätt.

I början av januari 2021 framkom ny kunskap från Stiftelsen Allmänna barnhuset, om att modellen även kan omfatta unga på institution. i kombination med eftervård från Skolfam.

Fungerande skolgång för placerade barn och unga

I Stockholm var 2044 barn placerade i heldygnsvård någon gång under året 2020. Barn och unga som växer upp i samhällets vård lämnar i genomsnitt grundskolan med mycket lägre betyg än andra barn.⁹ Utbildning och en välfungerande skolgång lyfts i forskning fram som ett viktigt skydd för barn och unga i social utsatthet. Att gå ut skolan med godkända betyg är en stark skyddsfaktor för alla barn och unga. Forskning visar på ett samband mellan goda skolresultat och psykisk hälsa. Barn och unga placerade i heldygnsvård har som grupp högre risk att utveckla sämre hälsa, sämre skolresultat, vara mer utsatta för övergrepp samt ha sämre framtidsutsikter relaterat till arbetsmarknad, socioekonomisk status, drogberoende och kriminalitet jämfört med icke samhällsvårdade barn och unga. Flera studier visar att skolgången för barn och unga i samhällsvård är bristfällig och att utbildningsnivån är låg.¹⁰ Ofta befinner sig samhällsvårdade barn och unga också i en social utsatthet i skolvardagen och de har i högre grad än andra barn och unga erfarenheter av olika typer av skolsocial problematik såsom mobbning och skolk.¹¹

I Rikard Tordöns doktorsavhandling om Skolfam¹² har en kartläggning av 825 barn i grundskolan genomförts. Kartläggningen visar att barn i familjehem har lägre resultat på tester vad gäller

⁹ Social rapport 2010, Kap. 7 Skolbetyg, utbildning och risker för ogynnsam utveckling hos barn, Socialstyrelsen 2010

¹⁰ Scherr (2007), Berridge, Dance & Beecham 2008, Vinnerljung & Sallnäs 2008, Skolinspektionen 2010, SOU 2012:76

¹¹ Skolsocialt arbete-skolan som plats för och del i det sociala arbetet (2017) av Åsa Backlund, Sara Högdin & Ylva Spånberger Weitz (red.)

¹² Doktorsavhandling ”Health, Experienced Support and School Performance among Children in Out-of-home care”, Rikard Tordön, Linköpings universitet, 2020

språkliga och matematiska färdigheter. Barnen har svårigheter med textavkodning, läsförståelse och matematisk problemlösning. Positivt är att detta går att vända. Av barnen från den första studien deltog 475 i en andra kartläggning, efter att under två år ha fått individuell vägledning enligt modellen Skolfam. Efter två år presterade barnen bättre både vad gäller matematisk problemlösningsförmåga och läsförståelse. Även om barn och unga som placeras på institution inte är placerade för stadigvarande vård och fostran, torde bättre individuellt stöd i skolarbetet resultera i förbättrade skolprestationer.

En annan viktig del som Tordöns avhandling tar upp är att övergrepp och psykisk ohälsa är vanligare hos gymnasieungdomar som är placerade i samhällsvård, jämfört med icke samhällsvårdade gymnasieungdomar. Det framkommer också att de samhällsvårdade ungdomarna oftare tiger om övergreppen, i synnerhet för polis och socialtjänst. Detta visar på vikten av hälsoinriktade insatser och att hitta de viktigaste skyddsfaktorerna för att hjälpa långsiktigt.

Skolfam

Skolfam är en skolsatsning som syftar till att öka familjehemsplacerade barns skolresultat. Modellen utgår ifrån ett rättighetsbaserat perspektiv med fokus på barnets rätt till utbildning, utveckling, information och delaktighet. Skolfam utgörs av ett team bestående av olika professioner som arbetar för att skapa förutsättningar för barnet att nå sin fulla inlärningspotential. Stödet bygger på den psykologiska och pedagogiska kartläggningen som görs på samtliga barn initialt. Det är standardiserade psykolog- och pedagogtester utifrån barnets ålder som används samt intervjuer med barnen. Dessa tester görs utifrån Hälso- och sjukvårdslagen och Skollagen. Samarbetet med samtliga inblandade bygger på samtycke från vårdnadshavare och barnet.

I Bilaga 2 finns en mer ingående beskrivning av Skolfam-modellen och dess kartlägningsinstrument.

SAMS

SAMS bygger på SiSam-modellen och har tagits fram gemensamt av Skolverket, Socialstyrelsen och SPSM. Modellen presenterades 2018. SAMS utgångspunkt är obruten skolgång för alla barn och unga som placeras och där placeringen innebär skolbyte. Med obruten skolgång avses att skolgången ska vara kontinuerlig i två avseenden; kontinuerlig i tid och kontinuerlig när det gäller innehåll, det vill säga att skolgången ska bygga på elevens förutsättningar, behov och kunskapsnivå utifrån information om

elevens tidigare skolgång. Modellen understryker tydligt socialtjänstens ansvar vid placeringar av barn och unga i heldygnsvård samt beskriver rollfördelningen mellan parterna. Genom SAMS och SiSam skapas arbetssätt som är lika för alla placerade barn och unga på institution oavsett målgrupp och ålder.

I staden pågår en satsning för införandet av SAMS. I dagsläget arbetar sju stadsdelsförvaltningar enligt modellen. Under första halvåret 2021 introduceras de återstående stadsdelsförvaltningarna i arbetet med modellen. För SAMS räkning har en funktionsbrevlåda inrättats vid utbildningsförvaltningen. Funktionsbrevlådan utgör *en väg in* till utbildningsförvaltningen för alla ärenden avseende barn och unga som ska placeras i jourhem, familjehem, HVB eller stödboende där placeringen innebär skolbyte. Ärenden som inkommer till funktionsbrevlådan kategoriseras och skickas sedan vidare till ansvarig handläggare inom utbildningsförvaltningen.

Modellerna SAMS och SiSam tas i flera olika sammanhang upp som goda exempel för obruten och fungerande skolgång för placerade barn och unga som bör spridas och implementeras i hela staden.

SiSam

Modellen har tagits fram gemensamt av Statens institutionsstyrelse (SiS) och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och presenterades 2016. SiSam:s mål är att placerade ungdomars skolgång ska löpa på utan avbrott, trots det uppbrott som en placering på SiS särskilda ungdomshem innebär. Varje ungdomshem har sin egen skola. SiSam-modellen innehåller ett gemensamt arbetssätt för socialtjänst, skola och SiS för att samordna insatser gällande skolgång för barn och unga som placeras inom SiS. Modellen beskriver hur socialtjänsten, skolan, SiS samt barnet eller den unge ska samverka vid en placering. Rutinerna gör tydligt vem som ska göra vad och när det ska göras.

Team Nystart

Norrköpings kommun har inrättat en särskild arbetsgrupp; Team Nystart, som arbetar med barn och unga som placeras på HVB. Team Nystart består av två socialsekreterare som arbetar med myndighetsutövning, en HVB-samordnare samt en specialpedagog. Socialsekreterarna och HVB-samordnaren tillhör socialtjänsten och specialpedagogen tillhör den centrala elevhälsan. Hela teamet har sina arbetsplatser på socialkontoret vilket de beskriver som en framgångsfaktor för samarbetet. Specialpedagogens roll är att verka för och upprätthålla fokus på skolgången. I samtal med

representanter från Team Nystart framkom att arbetet i teamet har skapat bättre förutsättningar för ett nära samarbete med de unga och med HVB-hemmen. Teamets arbetsuppgifter består i att före, under tiden och efter placeringen stödja den unge, dess familj och nätverk, säkerställa att HVB-hemmet följer avtal och upprättad planering samt säkerställa den unges skolgång.

Både antal barn och unga, organisation och förutsättningar skiljer sig stort åt mellan Stockholm och Norrköping varför Norrköpingsmodellen inte är aktuell för staden att ta efter. Förvaltningen lyfter detta exempel för att arbetet i teamet pågått under relativt lång tid och det därför kan vara av intresse att ta vara på de lärdomar som Team Nystart dragit om vilka delar i deras modell som bidragit till en positiv utveckling för den unges skolsituation. Dessa kan staden omsätta i det arbete som staden väljer för att stödja skolgången för barn och unga på institution.

Skolans ansvar

Alla barn och unga har lagstadgad rätt till utbildning och skolan är skyldig att vid behov erbjuda elever extra anpassningar som svarar mot elevens individuella behov, antingen inom ramen för den ordinarie undervisningen eller i form av särskilt stöd. Om det framkommer att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som ska uppnås, trots att stöd getts i form av extra anpassningar ska detta anmälas till rektorn. Det särskilda stödet ska då beskrivas i ett så kallat åtgärdsprogram. Dessa rättigheter omfattar även barn och unga som är placerade på institution. När det gäller skolfrånvaro så har utbildningsförvaltningen i Stockholms stad under 2020 reviderat sin frånvarotrappa. Frånvarotrappan vägleder skolorna i arbetet kring skolfrånvaro.

Socialtjänstens ansvar

Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård. Socialnämnden ska medverka till att barn som vistas på HVB-hem och stödboenden får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden samt verka för att de får lämplig utbildning och den hälso- och sjukvård de behöver. Socialtjänsten ska ha en aktiv roll men inte ta över ansvaret. I förarbetena till 6 kap. 7 § SoL betonas att det är skolan som har ansvaret för utbildningen. Socialtjänsten ska verka för att placerade barn och unga får den utbildning de har rätt till enligt skollagen. Det betyder att nämnden ska vara aktiv i att få till stånd de insatser som barnet kan vara i behov av. Exempelvis kan det vara lämpligt att nämnden är delaktig när skolan tar fram ett åtgärdsprogram för någon som är placerad

vid ett HVB-hem eller ett stödboende och det ska framgå av genomförandeplanen vilka åtgärder som socialnämnden planerar inom dessa områden.¹³

Vårdnadshavares kontra institutionens ansvar

När ett barn placeras för vård utanför hemmet har vårdnadshavare, socialnämnd och familjehemmet eller utföraren ett delat ansvar för att tillgodose barnets behov av omsorg, trygghet, fostran, tillsyn och uppsikt. Detta delade ansvar kallas ibland för det tredelade föräldraskapet. Det är inte ett juridiskt begrepp men används för att illustrera hur de tre aktörerna delar ansvar och samverkar för barnets bästa. Det tredelade föräldraskapet innebär att familjehem eller HVB, vårdnadshavare och socialnämnd samarbetar, eftersträvar samsyn kring barnets behov och gemensamt kommer fram till lösningar kring barnet. Socialnämnden har en viktig roll som samordnare i det tredelade föräldraskapet.¹⁴

För barn och unga som är placerade på HVB-hem eller stödboende ska institutionen i samverkan med vårdnadshavare och socialtjänsten ansvara för att barnet/den unge placeras vid en skola och för att den unge får det stöd i sin skolgång och i sitt skolarbete som behövs utifrån barnet eller den unges individuella behov. Detta regleras i kravspecifikationen för upphandlade HVB-hem samt genom vård- och genomförandeplaner. HVB-hemmet ska komplettera skolans insatser samt kompensera för avsaknaden av stöd i skolarbetet från vårdnadshavare under tiden barnet/den unge är placerad. Socialtjänsten ska genom uppföljning av vård- och genomförandeplanen säkerställa att detta sker.

Vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter och ska se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och god fostran blir tillgodosedda. Det innebär att vårdnadshavaren har det juridiska ansvaret för barnets person samt för att barnet får sina grundläggande behov tillgodosedda. Efter ett beslut om placering för vård enligt SoL eller LVU har vårdnadshavaren kvar den juridiska vårdnaden om barnet. Vårdnadshavarens rätt att bestämma i frågor som rör barnet påverkas dock i olika grad beroende på om det är en frivillig placering enligt SoL eller en placering med stöd av LVU. Vid frivilliga placeringar bygger vården på vårdnadshavarens samtycke. Genom samtycket till placeringen överläter vårdnadshavaren dock frågor som hör till den dagliga omsorgen för barnet till familjehemsföräldrarna eller personalen på boendet. Till den

¹³ Placerade barn och unga- handbok för socialtjänsten, Socialstyrelsen april 2020

¹⁴ Placerade barn och unga- handbok för socialtjänsten, Socialstyrelsen april 2020

dagliga omsorgen hör frågor om barnets mat, kläder, sovtider och hur barnet ska tillbringa sin fritid. Däremot har beslut av mer ingripande betydelse för barnets framtid, t.ex. beslut i frågor som rör barnets skolgång, ansetts undantagna. I dessa fall fattas beslut gemensamt av vårdnadshavarna. Vid placering enligt LVU kan vårdnadshavarna ha ett fortsatt inflytande över vården av barnet, men med de begränsningar som krävs för att vården ska kunna genomföras.¹⁵

Kravspecifikation HVB och stödboenden

När ett barn eller en ung person ska placeras vid ett HVB-hem eller ett stödboende finns ett antal sådana hem och boenden upphandlade av staden. Placeringar vid dessa boenden regleras genom ett ramavtal. Av kravspecifikationen¹⁶ som användes i framtagandet av det aktuella ramavtalet för dygnetruntvård (barn och unga) framgår de generella krav för tjänsten som ska uppfyllas av leverantören. I kravspecifikationen lyfts vikten av skolgång och stöd i skolarbetet. Det som framgår av kravspecifikationen om skolgång och stöd i skolarbetet är följande:

Stöd i skolarbetet

- Leverantören ska se till att barnet eller den unge får sin rätt till likvärdig utbildning tillgodosedd samt att det finns rutiner för att följa upp barnets eller den unges skolresultat.
- Leverantören ska regelbundet följa upp att barnet/den unge når målen i skolan. Verksamheten ansvarar för att uppföljningen dokumenteras.
- Leverantören ska tillhandahålla strukturerat stöd med läxor för barnet eller den unge.
- Verksamheten ska följa upp att barnet eller den unge går till och är i skolan varje skoldag.
- Verksamheten är skyldig att samverka med skolan vid framtagande av åtgärdsprogram om skolan begär eller önskar detta, samt vid samverkan med andra huvudmän.
- Samtliga eventuella avvikelser ska rapporteras till beställaren.

Specifikt kring stödboende framgår i kravspecifikationen att stöd ska ges för att den unge ska ha förutsättningar att klara ett eget boende, utbildning eller annan sysselsättning. Fokus ska läggas på stödinsatser som stärker den unges förutsättningar att genomföra påbörjad utbildning.

¹⁵ Placerade barn och unga- handbok för socialtjänsten, Socialstyrelsen april 2020

¹⁶ Barn och ungdomsinsatser, dygnetruntvård, dnr 2.11.2-270/2018

Utbildningen ska ske i en kommunal eller fristående skola, godkänd av Skolinspektionen. Leverantören ska vara behjälplig i att hitta och i att kontakta skolan.

Socialförvaltningens HVB- och stödboendeverksamheter

Socialförvaltningen har inom ramen för uppdraget genomfört en enkätundersökning med samtliga HVB- och stödboendeverksamheter för barn och unga som drivs i stadens regi.¹⁷ Enkätsvaren omfattade totalt 56 barn och unga varav 18 var inskrivna i grundskolan och 36 i gymnasieskolan. Det framgick av svaren att 54 av 56 barn/unga hade specifika mål kring skolgång och skolarbete i sin vårdplan. Det fanns en upprättad genomförandeplan för 51 barn och unga. Av enkätsvaren framgick att verksamheterna anser sig ha den kompetens som behövs för att kunna stödja barn och unga i skolgången. Dialogen med barnets eller den unges skola upplevdes av de tillfrågade verksamheterna överlag vara god. Skolgången och skolarbetet bedömdes ha blivit mer välfungerande för barnen/de unga efter inskrivning i verksamheten.

Synpunkter från socialtjänstens chefsnätverk

Cheferna ser ett behov av att stärka och utveckla befintliga strukturer snarare än att införa en helt ny arbetsmetod för att stödja skolgången för barn och unga placerade på institution. Det finns idag flera goda exempel i staden på arbete som bedrivs för att stötta skolgången i samband med placeringar. Vidare framkommer det att socialtjänsten i hög utsträckning, i enlighet med kravspecifikationen för ramavtalet, ger aktuella HVB-hem och stödboenden i uppdrag, genom tydliga mål i vårdplaner, att stötta barnet eller den unge i skolgången samt sköta all löpande kontakt med skolan rörande skolgången samt följa upp skolnärvaro och skolresultat.

Ett förbättringsområde som lyfts fram är att utveckla kunskapen i att sätta tydliga mål kring skolgången för barnet eller den unge i de vårdplaner som socialtjänsten upprättar i samband med en placering. Vidare är ett förbättringsområde att säkerställa att utföraren av insatsen alltid upprättar en genomförandeplan där det tydligt framgår hur arbetet med att stödja barnet eller den unge i skolarbetet och skolgången ser ut. Vanligtvis är det barnets eller den unges kontaktperson på institutionen som primärt ansvarar för att

¹⁷ De verksamheter som deltagit är Citylägenheterna – stödboende för ensamkommande barn och unga (16 – 20 år), Rågsveds HVB för ensamkommande, Rågsveds akut- och korttidsboende, Eurenii Minne – utredningshem, Kruton HVB – skyddat boende för flickor som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck.

stötta i och följa upp den dagliga skolgången och vid behov initiera möten.

Det lyftes även upp att de allra flesta barn och unga som är placerade vid ett HVB-hem eller ett stödboende också är i behov av behandlingsinsatser och genomgår dessa samtidigt som de går i skolan. Detta medför behov av samordning av insatserna så att inte skolgången blir lidande. Härvid kan det, om behov finns, bli aktuellt att upprätta en samordnad individuell plan (SIP) i samverkan mellan socialtjänsten, skolan och hälso- och sjukvården.

Synpunkter från skolorna

Utbildningsförvaltningen har inom ramen för uppdraget varit i kontakt med några av stadens grund- och gymnasieskolor som har erfarenhet av barn och unga som är placerade vid en institution. De sammantagna synpunkter som framfördes under dessa kontakter var att skolornas kontakt med SiS fungerar väl och att det antas bero på att de särskilda ungdomshemmen har egna skolor och upprättade rutiner enligt SiSam-modellen. Kontakten mellan skolan och övriga HVB-hem samt stödboenden uppgavs vara av varierande kvalitet. På det stora hela uppges att grundskolorna brukar få den information de behöver i samband med att ett barn eller en ung person placeras eller återvänder hem efter en placering. Från gymnasiesidan framkom önskemål om bättre struktur vid överföring av studieinformation och dokumentation i samband med att en gymnasieelev ska placeras eller återvända hem efter en placering. Överlag råder uppfattningen att bättre strukturer för informationsöverlämning kommer att kunna tillgodoses genom implementeringen av SAMS i hela staden.

Gemensam workshop

Under den workshop som genomfördes med medarbetare från socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen framkom samstämigt att det redan idag finns förutsättningar för att stödja skolgången för barn och unga som är placerade på en institution. Detta under förutsättning att samtliga parter är införstådda med de lagar och föreskrifter som finns samt att alla inblandade aktörer är villiga att genom samverkan arbeta för att barnen och de unga ska lyckas i skolgången. Ett inspel som framkom under workshopen, som även togs upp i de olika chefsnätverken, är vikten av att fortsätta arbetet med att implementera SAMS och SiSam i det ordinarie arbetet och i dagsläget inte tillföra ytterligare arbetsmodeller. Vikten av att fortsätta arbetet som redan påbörjats och se långsiktigt på implementeringen av SAMS lyftes samstämigt fram som ett prioriterat arbete. I samband med detta

framkom önskemål från socialtjänsten om *en väg in* till utbildningsförvaltningen för samtliga barn och unga som placeras, oavsett om de omfattas av SAMS eller SiSam. Behov framfördes också av att ta reda på varje barns eller ungdoms individuella förmågor och förutsättningar för lärande i samband med att ett barn eller en ungdom placeras på institution.

Barnrättsperspektiv

Barn och unga i samhällsvård har rätt till samma skolgång som alla barn och unga. Skolresultatet för barn och unga i samhällets vård är alltfjänt mycket sämre jämfört med övriga barn och unga. Förslagen syftar till att förtydliga socialtjänstens medansvar för att de barn och unga som är placerade på institution får en lämplig utbildning och det stöd i skolgången som de behöver och har rätt till.

Jämställdhetsanalys

Könsskillnader kan konstateras mellan placerade flickors och pojkars skolresultat. Mellan åren 2016-2018 hade andelen 17-åriga pojkar som varit placerade någon gång under uppväxten och som fullföljt grundskolan ökat från 59 procent till 69 procent. Av de 17-åriga flickorna som varit placerade någon gång under uppväxten hade 85 procent fullföljt grundskolan 2018.¹⁸ Av Socialstyrelsens Öppna jämförelser från 2019 framkommer att 43 procent av de flickor och 34 procent av de pojkar som var placerade hela åk 9 hade avslutat treårigt gymnasium vid 20 års ålder. Detta kan jämföras med jämnåriga som inte varit placerade, där andelen var 81 respektive 75 procent som avslutat gymnasiet vid 20 års ålder. Kön är därför relevant att beakta i det fortsatta arbetet med att utforma individuellt stöd i skolgången i varje enskilt ärende.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Staden ska ha som mål att alla barn och unga som är placerade vid en institution och som är i behov av stöd i sin skolgång ska tillgodoses det stödet och ges samma möjligheter till utbildning som alla andra barn och unga i samhället. För att uppnå detta krävs nära samverkan mellan skola och socialtjänst.

Unga som är placerade på HVB har ofta en social problematik, som till exempel missbruk och kriminalitet, samt en historia av låga skolresultat och skolmisslyckanden. För socialtjänsten kan vårdperspektivet ibland ta över en prioritering av elevernas skolgång och HVB-hemmen har ofta en stark inriktning på behandling av social problematik. Både skolans ansvar vad gäller

¹⁸ Öppna jämförelser 2019-placerade barns utbildning och hälsa. Socialstyrelsen.

elevens rätt till en behovsanpassad skolgång och socialtjänstens arbete med vårdplaner som har fokus på både skolresultat, så som skolbetyg och skolnärvaro, och behandling, kan bli bättre om ansvariga huvudmän uppmärksammar och uppfyller sina åtaganden i nära samverkan med varandra, eleven, vårdnadshavarna och institutionen där barnet/den unge är placerad.

Vid placeringar som medför skolbyte anser förvaltningen att staden ska fokusera på implementeringen av SAMS och på att göra ett omtag av SiSam. Detta för att garantera obruten skolgång.

Förvaltningen ser ett behov av att socialtjänsten utvecklar sin beställar- och uppföljningskompetens för att säkerställa att tydliga mål formuleras kring skolresultat, så som skolbetyg och skolnärvaro, i ungdomens vårdplan med utgångspunkt i stadens kravspecifikation för upphandlad dygnetruntvård. I kravspecifikationen till det nu gällande ramavtalets lyfts vikten av skolgång och stöd i skolarbetet fram. De mål som upprättas i vårdplanen ska i sin tur tydligt och konkret avspeglade sig i den genomförandeplan som ansvariga för HVB- hemmet eller stödboendet tar fram. Socialtjänsten ska säkerställa att rätt krav är ställda i vårdplanen och genomförandeplanen samt att dessa planer innehåller mål kring skolgång och skolresultat, så som skolbetyg och skolnärvaro. Socialtjänsten och HVB-hemmen ska prioritera den unges utbildning lika högt som det behandlande perspektivet.

Socialtjänsten ska noga följa måluppfyllelsen. Om en elev har längre eller upprepad frånvaro, oavsett om den är giltig eller ogiltig, ska skolan, vid behov i samverkan med socialtjänsten, vidta åtgärder för att barnet/den unge kan återgå till undervisningen. Det är också viktigt att, vid behov, identifiera individuella lösningar i samverkan med elevhälsan, ansvarig lärare, socialtjänsten, HVB-hemmet eller stödboendet, vårdnadshavare samt den unge.

Ett önskemål som framkommit under arbetets gång är gemensamma utbildningar för socialtjänsten och skolan. Utbildningar där medarbetare får lära mer om varandras uppdrag och ansvar samt får möjlighet att diskutera gemensamma, generella och specifika samverkansfrågor kring placerade barn och unga i syfte att säkerställa skolgången och det stöd som behövs.

Socialförvaltningen har i budget 2021 tillsammans med utbildningsförvaltningen fått i uppdrag att tydliggöra ansvaret och uppföljningsansvaret för samarbetet mellan skola socialtjänst samt utveckla kunskap om varandras roller och ansvar. Detta ligger i linje med önskemål som framkommit under detta uppdrag och även

i arbetet med flertalet andra uppdrag där samverkan mellan skolan och socialtjänsten är prioriterat.

Socialförvaltningen har under de senaste åren intensifierat arbetet för samverkan mellan skolan och socialtjänsten genom ett flertal uppdrag. Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen har ökat sin samverkan, både i enskilda uppdrag och på en övergripande strategisk nivå. Vid de samverkansmöten som regelbundet genomförs mellan socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen tas samtliga gemensamma uppdrag upp till diskussion för att möjliggöra synergieffekter och hitta nya samarbeten. Exempel på uppdrag som har bäring på detta uppdrag och där samverkan skett är Strategin för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet, det reviderade stödmaterial för samverkan mellan skolan och socialtjänsten, Insatser som stabiliserar skolgång för barn och unga som är aktuella inom socialtjänsten, de reviderade riktlinjerna för handläggning och dokumentation av ärenden gällande barn och unga inom individ- och familjeomsorgen samt samhandling och samverkan kring barn och unga i Stockholms stad.

Placerade barns skolgång och aktuella samverkansfrågor kring detta har varit uppe för diskussion i de workshops kring insatser som stabiliserar skolgång samt i de workshops som ägt rum utifrån arbetet med att implementera strategin för att minska risken för att barn, unga samt unga vuxna dras in i kriminalitet. Medarbetare från stadsdelsförvaltningarnas socialtjänst för barn och unga har deltagit vid dessa workshops. Förvaltningen avser att fortsätta arbetet med att samordna och samhandla i de uppdrag där detta anses kunna ge positiv effekt och bidrar till att barn och unga klarar skolan.

Kopplat till vad som framkom i Tordöns avhandling om att övergrepp och psykisk ohälsa är vanligare hos gymnasieungdomar som är placerade i samhällsvård, jämfört med icke samhällsvårdade gymnasieungdomar samt att dessa ungdomar oftare tiger om övergreppen, i synnerhet för polis och socialtjänst, är det av vikt att socialtjänst, skola och institution även uppmärksammar detta och vid behov länkar till stöd och hjälpinsatser, till exempel genom kontakt med BUP, ungdomsmottagning, stödcentrum eller annan verksamhet. När det finns behov av samordnade insatser från både staden och regionen ska socialtjänsten initiera SIP-möte och upprätta en SIP.

stadsdelsförvaltningar. Idag arbetar tio stadsdelsförvaltningar med implementering av SAMS-modellen. Resterande stadsdelsförvaltningar kommer att påbörja implementering under första halvåret 2021. I och med den statistikstruktur som utvecklats i samband med implementeringen av SAMS, kommer stadsdelsförvaltningarna och utbildningsförvaltningen framöver ha tillgång till statistik gällande barn och unga som placeras och där placeringen medför skolbyte. När det gäller SiSam ser förvaltningen behov av ett omtag och nytt fokus på implementering och användning av modellen. Stadsdelsförvaltningarna använder SiSam-modellen i varierad utsträckning och det finns behov av att samordna och på nytt implementera modellen fullt ut i samtliga stadsdelsförvaltningar. Socialförvaltningen har under året etablerat ett systematiskt kunskapsutbyte för samverkan med SiS. När det gäller inspiration från Skolfam anser socialförvaltningen att den kartläggning som görs för att undersöka barnets individuella förmågor och förutsättningar för lärande kan vara tillämplig även för unga som placeras på institution. Forskningen visar att barn i samhällets vård lyckas sämre i skolan jämfört med andra barn varför det är av stor vikt att deras skolsituation kartläggs så att den nya skolan samt medarbetare vid HVB-hem/stödboende kan stötta och hjälpa barnet/den unge utifrån rätt förutsättningar.

I god tid innan en placering avslutas ska ansvarig socialsekreterare och institutionen tillsammans med barnet eller den unge och vårdnadshavarna, med utgångspunkt i BBIC:s stödmaterial På väg, ta fram en plan för övergången till hemmet och insatser i eftervård, som inkluderar stöd vad gäller skolresultat, skolbetyg och skolnärvaro. Det kan också handla om insatser riktade till familjen, så som familjebehandling och/eller insatser riktade direkt till barnet/den unge. I budget för 2021 har socialförvaltningen fått i uppdrag att utveckla stödet till placerade barn och deras föräldrar och arbetet med eftervård i öppna former. Uppdraget kommer att samordnas med övriga uppdrag med mål kring barn och ungas skolresultat samt ha ett fokus kring insatser för att stödja barn- och unga vad gäller skolgången och specifikt kring skolresultat, skolbetyg och skolnärvaro när de återvänder hem efter en placering. Skolfam-teamet behöver finnas kvar under en övergångsperiod efter att institutionsplaceringen har upphört för att säkerställa den unges behov av stöd i skolgången, både från skolans och socialtjänstens sida.

skolgången. För att möjliggöra detta tillsammans med utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna avser förvaltningen att utreda förutsättningarna att få medel från sociala investeringsfonden.

Det är viktigt att arbeta nätverksinriktat med familjens aktiva deltagande när barnet/den unge återvänder hem efter en placering. Familjebehandling kan i samband med detta verka för att stabilisera skolgången, i synnerhet om insatsens mål formuleras med fokus på skolresultat och kunskapsutveckling, samt att utgångspunkten i behandlingen bygger på barnets rätt till utbildning. Andra insatser som kan verka för att skolgången stabiliseras är kontaktpersoner och kontaktfamiljer. Vid beviljande av dessa insatser kan uppdragen vid behov styras till att fokusera på skolgången. Även insatserna kort strategisk familjebehandling (BSFT) och särskilt kvalificerad kontaktperson (SKKP) som tillhandahålls via Framtid Stockholm har stora förutsättningar att verka för att skolgången stabiliseras. Oavsett insats behöver genomförandet samordnas med skolans insatser för att stödja barnets eller den unges fortsatta skolgång.

Sammantaget är det förvaltningens bedömning att:

- Vid placeringar som innebär skolbyte ska staden fokusera på att implementera SAMS i hela staden.
- Vid placeringar på SiS ska staden göra ett omtag i arbetet med SiSam.
- Den socialsekreterare som är ansvarig för barnets/den unges vård ska säkerställa att vårdplanen innehåller tydliga mål för barnet/den unges skolgång, med fokus på skolresultat, skolbetyg och skolnärvaro. I vårdplanen ska det också specificeras vad som förväntas av personalen på HVB-hemmet för att uppnå och kontinuerligt följa upp dessa mål.
- Institutionen ska upprätta en genomförandeplan utifrån vårdplanen och där definiera hur stödet kring skolgången och skolarbetet ska se ut och följas upp, i enlighet med stadens kravspecifikation för heldygnsvård. Socialtjänsten ska sedan noga följa arbetet mot måluppfyllelse.
- Fördelning av ansvar och uppgifter avseende barnets eller den unges hälsa, skolgång och välbefinnande tydliggörs i genomförandeplanen med utgångspunkt i det tredelade föräldraskapet.
- Särskilt uppmärksamma barn/och unges behov av insatser i samband med hemflytt och eftervård, till exempel genom att använda BBIC:s stödmaterial *På väg* för att planera för insatser som kan verka för att stabilisera skolgången.

- Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen ska tillsammans tydliggöra ansvaret och uppföljningsansvaret för samarbetet mellan skola socialtjänst, utveckla kunskap om varandras roller och ansvar, samt säkerställa att riktlinjerna implementeras.
- Uppföljning av ovanstående punkter och HVB-placerade barn och ungas skolgång följs upp, både i socialförvaltningens olika chefsnätverk, i samverkan med utbildningsförvaltningen och med SiS.
- Socialförvaltningens olika budgetuppdrag där synergieffekter på placerade barns skolresultat kan uppnås ska samordnas i utförandet.
- Socialnämnden uppdrar åt socialförvaltningen att i samråd med utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna, utreda förutsättningarna för att få medel från sociala investeringsfonden för att pröva en arbetsmetod för att särskilt stödja skolgången för barn och unga på institution under och efter avslutad placering.

Socialförvaltningen föreslår att nämnden godkänner tjänsteutlåtandet.

Bilagor

1. Alternativ för placering vid vård utanför det egna hemmet
2. Arbetsmodell och kartläggningsinstrumentet Skolfam

Bilaga 1

Placeringsalternativ – institution

HVB – Hem för vård eller boende är en tillståndspliktig verksamhet som bedriver behandling eller är inriktad på omvårdnad, stöd eller fostran. Placeringstiden varierar och är oftast mellan 6 månader och 2 år. Krav finns på vårdplan och genomförandeplan för vårdens genomförande.

Stödboende är ett eget boende med individanpassat stöd för barn och unga i åldern 16-20 år. För barn i åldern 16–17 år ska det finnas särskilda skäl för att de ska kunna placeras i ett stödboende. Stödboende är också tillståndspliktiga och kan bestå av ett visst antal lägenheter och/eller en sammanhållen lokal. Krav finns på vårdplan och genomförandeplan för vårdens genomförande.

Särskilda ungdomshem (§ 12 hem) bedrivs av Statens institutionsstyrelse (SiS). Majoriteten av ungdomarna som blir placerade på SiS särskilda ungdomshem är omhändertagna enligt LVU. Placering kan ske på akut-, utrednings eller behandlingsplats. Den genomsnittliga placeringstiden är sex månader med en spridning från ett dygn till två år. Alla SiS institutioner har egen skolverksamhet. Krav finns på vårdplan och genomförandeplan för vårdens genomförande. SiS tar också emot unga som har dömts till sluten ungdomsvård.

Bilaga 2

Arbetsmodell och kartläggningsinstrument Skolfam

För att nå målet att generera optimala studieresultat bland de medverkande eleverna används ett antal standardiserade och normerade tester. Testerna i den inledande kartläggningen syftar till att ha ett tillförlitligt utgångsläge dels för att ta reda på vilka förutsättningar varje elev har och dels för att i ett senare skede kunna avgöra om någon förändring av studieresultat har skett.

Kartläggningen består av en pedagogisk och en psykologisk del. Den pedagogiska kartläggningen består i sin tur av två huvuddelar; läs- och skrivutveckling samt bedömning av matematiska kunskaper. Den psykologiska kartläggningen består av tre huvuddelar; bedömning av kognitiv utveckling, bedömning av välmående, beteendeproblem och prosocial förmåga samt bedömning av relation mellan elev och lärare. I huvudsak genomförs samma tester vid det första och andra kartläggningstillfället.

Insatser och aktiviteter

Mellan de båda kartläggningarna genomför ett antal insatser och aktiviteter utifrån varje elevs behov i syfte att förbättra elevernas studieresultat. Elevens utvecklingsområden och mål formulerades i särskilda utbildningsplaner och följs upp vid kontinuerliga uppföljningsmöten med skolan och familjehemmet. Varje utvecklingsområde hos en elev konkretiserades med ett eller ett par mål och därefter bestäms en aktivitet i syfte att uppnå det överenskomna målet.